



Teea Ovaskainen

Taideleikki

Materiaalipaketti alle kolmivuotiaiden kuvataidekasvatukseen

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi (AMK)

Sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Opinnäytetyö

20.1.2022

Tekijä	Teea Ovaskainen
Otsikko	Taideleikki – materiaalipaketti alle kolmevuotiaiden kuvataidekasvatukseen
Sivumäärä	16 sivua + 1 liitettä
Aika	20.1.2022
Tutkinto	Sosionomi (AMK)
Tutkinto-ohjelma	Sosiaalialan tutkinto-ohjelma
Ohjaajat	Lehtori Katja Ihamäki Lehtori Jukka Törnroos
<p>Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena oli toteuttaa käytännönläheinen ja teoriaan pohjautuva materiaalipaketti alle kolmevuotiaiden kuvataidekasvatuksesta erityisesti päiväkotien käyttöön. Materiaalin tavoitteena on kannustaa lisäämään monipuolista kuvataidekasvatusta alle kolmevuotiaiden ryhmissä. Opinnäytetyön työelämäyhteistyökumppanina toimi Helsingin kaupungin varhaiskasvatussyksikkö.</p> <p>Opinnäytetyö koostuu teoriaosuudesta sekä teorian pohjalta toteutetusta kirjallisesta materiaalipaketista. Teoriaosuudessa avataan erilaisia näkökulmia kuvataidekasvatukseen huomioiden erityisesti alle kolmevuotiaiden lasten kehitystaso. Kuvataidekasvatuksen näkökulmat ovat jaettu eri teorioiden pohjalta kolmeen osioon, joita hyödynnettiin myös lopullisessa materiaalipaketissa. Nämä osiot ovat luovuus ja itseilmaisuus, välineet ja käsittelytaidot sekä kuvan tarkastelu. Teoriaosuudessa avataan myös varhaiskasvatusta määrittäviä asiakirjoja kuvataidekasvatuksen osalta.</p> <p>Materiaalipaketti koostuu kolmesta aikaisemmin mainitusta osiosta, joista jokaisen alla on tiivistetysti teorialtetta kyseisestä aihealueesta sekä 2–3 käytännönläheistä ideaa yksityiskohtaisine toteutusohjeineen. Käytännönläheisten ja valmiiden ideoiden lisäksi materiaalin tavoitteena on kannustaa varhaiskasvatuksen ammattilaisia kehittämään myös omia ideoita kuvataidekasvatuksen lisäämiseksi ryhmissä.</p> <p>Opinnäytetyön toteuttamisen aikaan vallitsevan pandemiatilanteen aiheuttamien rajoitusten vuoksi en päässyt itse kokeilemaan materiaalipaketin ideoita päiväkotiin. Arvioin materiaalin toimivuutta toimittamalla materiaalin erään Helsingin kaupungin varhaiskasvatussyksikön kolmeen eri ryhmään tutkittavaksi. Keräsin ryhmien varhaiskasvatuksen opettajien ajatuksia ja kokemuksia materiaalista sekä sen käytettävyydestä alle kolmevuotiaiden ryhmissä sähköisen kyselylomakkeen avulla.</p> <p>Kyselylomakkeen kautta tullut palaute oli positiivista ja materiaalipaketti nähtiin pääsääntöisesti käyttökelpoisena ja hyödyllisenä. Ideat tulevat käyttöön jokaisessa arviointiryhmässä. Helppokäyttöiselle sekä pedagogisesti perustellulle materiaalille pienten lasten kuvataidekasvatuksesta on siis kysyntää. Tämä materiaali tulee julkaisemisen jälkeen vapaaseen käyttöön myös muihin varhaiskasvatuksen toimipisteisiin sekä muille alle kolmevuotiaiden kanssa työskenteleville.</p>	
Avainsanat	varhaiskasvatus, kuvataidekasvatus, lapset

Author	Teea Ovaskainen
Title	Taideleikki – Material Package for Visual Arts Education for Young Children
Number of Pages	16 pages + 1 appendices
Date	20.1.2022
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Instructors	Katja Ihamäki, Lecturer Jukka Törnroos, Lecturer
<p>The aim of this functional thesis was to create a practical and theory-based material package for visual arts education for children under the age of three. The purpose of the material was to encourage the use of visual arts education in this age group and increase it. This thesis was created in collaboration with an early childhood education unit in the City of Helsinki.</p> <p>In the theoretical framework of this thesis, different views and theories on visual art education are explored while considering the developmental states of children under the age of three. These theories are then divided into three sections, which are creativity and self-expression, tools and skills, and visual literacy. The material package consists of the three previously mentioned sections, each of which contains theoretical information about the topic in question, as well as 2–3 practical ideas with instructions. In addition to practical and ready-made ideas, the aim of the material is to encourage early childhood education professionals to develop and implement their own ideas. Due to restrictions caused by the national pandemic, I could not try the ideas with a group of children myself. Instead, I sent the material package to three different kindergarten groups in the City of Helsinki. After reviewing the material, the early childhood education teachers of these groups filled in an online questionnaire about the material and its usability in groups of children under the age of three.</p> <p>The feedback received through the questionnaire was positive and the material package was generally seen as useful and usable. All the groups wanted to try at least some of the ideas.</p> <p>There seems to be a demand for easy-to-use and theory-based material for visual arts education of younger children. After publication, this material will be available for other early childhood education units and people working with children under the age of three.</p>	
Keywords	early childhood education, visual arts education, children

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Kuvataidekasvatus ja kuvallinen ilmaisu	2
3	Alle kolmevuotias lapsi ja kuvallinen ilmaisu	4
3.1	Luovuus ja itseilmaisu	5
3.2	Välineet ja käsittelytaidot	5
3.3	Kuvan tarkastelu	6
4	Aiempi tutkimus	6
5	Opinnäytetyön toteutus	7
5.1	Opinnäytetyön ideointi	8
5.2	Materiaalin tuottaminen	9
5.3	Materiaalin ulkoasu	11
5.4	Materiaalin arviointi	11
6	Eettiset kysymykset	12
7	Pohdinta	13
	Lähteet	15
	Liitteet	
	Liite 1. Materiaalipaketti	

1 Johdanto

Tässä opinnäytetyössä kehitän käytännönläheisen materiaalipaketin alle kolmevuotiaiden kuvataidekasvatukseen tukemiseksi varhaiskasvatuksessa. Materiaali sisältää konkreettisia ideoita toimintaan lasten kanssa ja sen tavoitteena on kannustaa lisäämään kuvataidekasvatusta alle kolmevuotiaiden ryhmässä. Kiinnostukseni aiheeseen heräsi luettuani Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen, eli Karvin (Repo, Paananen, Eskelinen, Mattila, Lerkkanen, Gammelgård, Ulvinen, Marjanen, Kivistö & Hjelt 2019) selvityksen, jonka mukaan suunniteltua ja ohjattua kuvataidekasvatusta on viikoittain tai useammin vain 65 % vastanneiden ryhmistä.

Erityisesti suuntaan tutkimuksessa tarkastelun alle kolmevuotiaiden ryhmiin, sillä Karvin selvityksessä (Repo ym. 2019) nostettiin esille kuvataidekasvatukseen haasteet juuri alle kolmevuotiaiden ryhmässä. Tämän olen havainnut myös itse työurani aikana sekä seuraamalla sosiaalisessa mediassa toimivia ammattilaisten verkostoja. Varhaiskasvatustyötä määrittelevä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (Opetushallitus 2018) velvoittaa tarjoamaan lapsille monipuolisia menetelmiä kuvataiteelliseen ilmaisuun ja kokeuksiin ikään katsomatta. Ihmisen oikeus taiteisiin on määritelty myös Ihmisoikeuksien yleismaallisessa julistuksessa (27.artikla). Lapsen oikeus osallistua taiteisiin on määritetty erikseen myös Lasten oikeuksien sopimuksessa (31. artikla).

Tutkimuksen teoriataustassa esittelen näkemyksiä kuvataidekasvatuksesta sekä erittelen alle kolmevuotiaiden kuvataiteelliseen toimintaan vaikuttavia kehityksellisiä näkökulmia. Läpi opinnäytetyön pohjalla kulkee Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus 2018) määritelmä varhaiskasvatukseen kuvallisen ilmaisun toteuttamisesta.

Työelämäyhteistyökumppaninani opinnäytetyössäni toimii erään Helsingin kaupungin varhaiskasvatussyksikkö, jonka alle kolmevuotiaiden ryhmien varhaiskasvatukseen opettajat arvioivat valmiin materiaalin. Verkossa tehtävän palautekyselyn pohjalta materiaalipaketin toimivuutta sekä tarpeellisuutta kyseisessä ikäryhmässä arvioidaan varhaiskasvatukseen opettajien toimesta.

2 Kuvataidekasvatus ja kuvallinen ilmaisu

Kuvataide on laaja käsite, jolla ei ole yhtä tiettyä määritelmää ja määritelmät muuttuvat yhteiskunnan muuttuessa. Kuvataiteen määritelmä tai merkitys nyt ja esimerkiksi antiikin Kreikassa on hyvin erilainen. On siis myös haasteellista määritellä mitä kaikkea kuvataidekasvatuksen tulisi pitää sisällään. Esittelen seuraavaksi erilaisia näkemyksiä kuvataidekasvatuksesta ja kuvataidekasvatuksesta erityisesti varhaiskasvatuksen kontekstissa.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (Opetushallitus 2018) määrittää yhdeksi varhaiskasvatuksen tehtävistä tukea lapsen kuvallisen ilmaisun kehittymistä sekä tutustuttaa eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön. Lapselle tulisi näissä puitteissa antaa mahdollisuus monipuolisin menetelmin ja materiaalein harjoitella eri tekniikoita sekä toteuttaa itseään, havainnoida, kertoa ja tulkita erilaisia kuvallisia viestejä ja teoksia ja saada esteettisiä elämyksiä. Kuvataiteelle annetaan suunnitelmassa itseisarvo, mutta se nähdään myös välineenä saavuttaa muita tavoitteita. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (Opetushallitus 2018) toimii pohjana ja perustana kaikelle toiminnalle varhaiskasvatuksessa ja näin ollen se määrittelee myös sen, minkälaista kuvataidekasvatusta varhaiskasvatuksessa tulisi antaa.

Rusanen, Kuusela, Rintakorpi & Torkki (2014: 12) määrittelee kuvataidekasvatuksen kuvataiteelliseksi toiminnaksi, joka käsittelee visuaalista kulttuuria. Kuvataiteellinen toiminta määritellään lasten tulkinnoiksi sekä kuvataiteellisiksi töiksi. Visuaalinen kulttuuri sisältää kaksi- ja kolmiulotteisen kuvataiteen lisäksi kaikki visuaaliset viestit aina mediasta arkkitehtuuriin sekä muotoiluun. Tämä määritelmä on linjassa aiemmin kuvatun Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus 2018: 44) kanssa.

Rusanen ym. (2014: 20–37) jakaa kuvataidekasvatuksen kulttuuriseen, esteettiseen ja luovaan kuvataidekasvatukseen. Kulttuurisella kuvataidekasvatuksella tarkoitetaan lastenkulttuurien huomioimista toiminnassa, osallistumisen mahdollistamista taide- ja kulttuuritoimintaan sekä kulttuurisen perinnön välittämisen ja siirtäminen. Nyky-yhteiskunnassa se tarkoittaa myös etnisen ja kulttuurisen monimuotoisuuden huomiointia ja tukemista.

Esteettinen kuvataidekasvatus pohjautuu perinteisten kauneuden ja rumuuden käsitteiden lisäksi elämyksellisyyteen, aistimiseen ja nauttimiseen. Siinä korostuvat lasten kokonaisvaltainen kokemus ja taiteen prosessit. Esteettisyys mainitaan usein myös Var-

haiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018: 21, 42); esteettisyys tulisi huomioida oppimisympäristöjen suunnittelussa, lapsen esteettisen ajattelun kehitystä tulisi tukea ja lapsen tulisi saada esteettisiä kokemuksia sekä elämyksiä. Esteettisen kuvataidekasvatuksen aistipainotteisuus ja elämyksellisyys painottuvat juuri alle kolmevuotiaiden lasten kuvataidekasvatuksessa, sillä he ovat kehityksessään hyvin kokonaisvaltaisessa vaiheessa, jossa monipuoliset aistikokemukset ovat merkittävässä roolissa. (Rusanen ym. 2018: 26–29.)

Luova kuvataidekasvatus toimii niin yhteisöllisen kuin yksilöllisenkin kehityksen tukena. Se edistää yhteisöllistä vuorovaikutusta ja yksilön psyykkistä hyvinvointia. Luova kuvataidekasvatus painottaa mielikuvituksen merkitystä lapsen kehitykselle ja siinä hyödynnetään lapsen luontaista kiinnostusta ja tarvetta leikkiin. Samoin kuin esteettisessä kuvataidekasvatuksessa, siinä korostuu taiteen prosessi. Olennaista luovassa kuvataidekasvatuksessa on myös virtauksen kokemus (flow), jolla tarkoitetaan tilaa, missä lapsi uppoutuu tekemiseensä niin, että aika ja paikka voi unohtua. Toiminta on lapsen osaaamisen ja omien vaatimusten tasolla ja se tuntuu helpolta. Toiminnalle täytyy myös olla aikaa ja rauhaa suorittaa se loppuun. Taidehetkille tulisikin antaa myös varhaiskasvatuksessa tarpeeksi aikaa, vaikka se usein onkin haastavaa. Aikuinen myös usein unohtaa prosessin merkityksen lapsen taiteen tekemisessä ja panostetaan lopulliseen tuotokseen prosessin arvostamisen sijaan. (Rusanen ym.: 30–37.)

McClure, Tarr, Thompson ja Eckhoff (2017) ovat määritelleet kahdeksan peruseriaa- tetta varhaiskasvatuksen laadukkaalle kuvataidekasvatukselle. Näitä ovat hyvin orga- nisoitu, laadukas ja eri materiaaleja sisältävä ympäristö, lapsen oikeus monipuolisiin tai- demedioihin sekä kiireetöntä vapaata sekä ohjattua aikaa tutkia ja toteuttaa itseään eri materiaaleilla. Lapsilla tulisi myös olla sensitiivisen lasta ja lapsen kulttuuria kunnioitta- van kasvattaja, joka osaa tukea lapsen taitojen kehittymistä sekä välineiden sekä mate- riaalien käyttöä. Kasvattajan tulisi arvostaa lapsen ainutlaatuista tapaa ilmaista ajatuksi- aan, tunteitaan ja havaintojaan monipuolisin visuaalisin tavoin ja tukee erilaisia itseilmai- sun keinoja. Kasvattajan tulisi myös havainnoida, kuunnella ja reflektoida lapsen oppi- mista monipuolisin dokumentointikeinoin. Nämä kahdeksan peruseriaa- tetta tulevat esiin osittain myös muun muassa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetus- hallitus 2018) sekä Rusasen ym. (2014) materiaaleissa.

Karvin (Repo ym. 2019) tutkimuksessa varhaiskasvatussuunnitelman mukaisen kuvataidekasvatuksen arvioinnissa korostui toiminnan säännöllisyys sekä materiaalien saataavuus. Laajemmassa mittakaavassa tutkimuksessa tutkittiin myös muita kuvataidekasvatukseen liittyviä tekijöitä, kuten lasten osallisuuden kokemuksia (Repo ym.: 72).

3 Alle kolmevuotias lapsi ja kuvallinen ilmaisu

Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018) määrittää, että yhtä ammatillisen pätevyyden omaavaa työntekijää kohden voi varhaiskasvatuksessa olla korkeintaan kahdeksan yli kolmevuotiasta lasta, jotka ovat enemmän kuin viisi tuntia päivässä varhaiskasvatuksessa. Alle kolmevuotiaita lapsia, jotka ovat varhaiskasvatuksessa yli viisi tuntia päivässä, saa yhtä ammatillisen pätevyyden omaavaa työntekijää kohden olla korkeintaan neljä. Tämä määritelmä jakaa lapsiryhmät useissa varhaiskasvatusyksiköissä pienten ryhmiin ja isojen ryhmiin, vaikka laki ei tähän velvoita. Hyödynnän kuitenkin tätä jakoa opinnäytetyössäni, sillä se on yleisesti tiedossa oleva ja laajasti käytetty. Viittaan ikäryhmään tässä opinnäytetyössä pienten ryhmänä tai alle kolmevuotiaiden ryhmänä.

Alle kolmevuotiaiden ikäryhmässä voi olla valtavan suuria eroja lasten osaamisessa. Yksivuotiaasta kolmevuotiaaksi lapsi kehittyy nopealla tahdilla, joka johtaa siihen, että alle kolmevuotiaiden ryhmä voi olla tiedoiltaan ja taidoiltaan hyvin heterogeeninen. Ryhmän pienimmät lapset kenties opettelevat vasta puhumaan, ottavat ensimmäisiä askeliaan ja harjoittelevat itsenäistä ruokailua. Ryhmän vanhimmat voivat jo olla taitavia liikkujia, kehittävät motorisia perustaitojaan aktiivisesti ja voivat jo puhua monisanaisia lauseita. Lapsen kehitykselle eri ikävaiheissa on myös hyvin erilaiset tavoitteet, joka kuvataidekasvatuksenkin täytyy huomioida. Esimerkiksi lapsen 18-kuukautisneuvolassa lapsen odotetaan kasaavan vasta kahden palikan torni, kun kolmevuotisneuvolassa vaatimus on jo seitsemän palikan torni. Kolmevuotiaan tulisi myös osata jäljentää ympyrä, pysty- ja vaakaviiva. (Airaksinen, Alenius & Mustonen 2018.)

Seuraavissa kappaleissa erittelen pienten lapsen kehityksen suhdetta kuvataidekasvatukseen materiaalipaketissanikin hyödyntämäni jaon mukaisesti. Nämä kolme näkökulmaa korostuvat tutkimissani kuvataidekasvatusta käsittelevissä materiaaleissa. Tarkastelen lasten kehityksen suhdetta kuvataidekasvatukseen luovuuden ja itseilmaisun, välineiden ja käsittelytaitojen sekä kuvan tarkastelun näkökulmista.

3.1 Luovuus ja itseilmaisu

Luovuus voidaan määritellä ihmisen luonteenpiirteeksi tai synnynnäiseksi ominaisuudeksi. Luovuuteen liittyy kuitenkin joukko taitoja, joita voi oppia ja kehittää (Järvilehto & Järvilehto 2019: 44). Lapsi on herkkä oppimaan näitä taitoja, sillä hänellä on vielä rajallinen määrä aikaisempia kokemuksia, jotka urauttaisivat hänen ajatuksiaan. Pienet lapset tutkivat maailmaa aistiensa varassa uusien elämysten ja kokemusten kautta, siinä missä aikuisten kokemuksia värittää jo opittu tieto ja aikaisemmat kokemukset (Pääjoki 2020, 111). Tämän vuoksi luovassa toiminnassa onkin perusteltua antaa lapsille vapaus sekä aikaa tutkia, luoda ja toteuttaa itseään ilman liian tarkkoja, aikuisen määrittämiä rajoja. Valmiiden malliaskarteluiden tai opettajajohtoisten töiden tekeminen eivät edistä luovaa kuvataidekasvatusta (Rusanen & Torkki 2001: 98)

Luovuuden kehittämisessä kuvataidekasvatuksessa lopputuloksen sijaan korostuu taiteen tekemisen prosessien tukeminen sekä kiireetön aika tutkia ja rakentaa omannäköisiä teoksia (Rusanen 2009: 49.). Maalaaminen voi olla lapselle leikkiä, vaikka lopullisella teoksella ei välttämättä ole hänelle niin suurta arvoa (Pääjoki 2020: 113).

Luovassa kuvataidetoiminnassa on myös olennaista niin sanottu flow-kokemus (Rusanen, Kuusela & Rintakorpi 2014: 37). Flow-kokemuksella tarkoitetaan tilaa, jossa henkilö syventyy ja keskittyy tekemiseen niin, että aika ja paikka voivat unohtua. Flow-kokemukset ovat liitetty useissa tutkimuksissa onnellisuuteen. Saavuttaakseen flow-tilan on tehtävän vaatimuksien oltava suhteessa henkilön taitoihin. (Mattila 2018.)

3.2 Välineet ja käsittelytaidot

Pienten lasten piirustuksiin vaikuttaakin korostuneesti biologiset ja motoriset tekijät. Myöhemmässä vaiheessa tärkeämmäksi nousee esimerkiksi havaintotaidot tai mielikuvitus (Salminen 1980: 50). Pystyäkseen tuottamaan havaintojensa mukaisia töitä lapsilla täytyy olla riittävät hienomotoriset taidot sekä toimiva silmän ja käden yhteistyö. Pienenkin lapsen kanssa on siis hyödyllistä aloittaa harjoittelemaan eri materiaalien ja välineiden käyttöä.

Lapsen motoriikka kehittyä kokonaisvaltaisista, koko vartalon liikkeistä kohti eriytyneempiä, tarkempia liikkeitä (Nurmi, Ahonen, Lyytinen H., Lyytinen P. & Pulkkinen & Ruoppila

2015: 28). Pienten lasten taiteelliset tuotokset voivatkin olla hyvin suurieleisiä ja toteutettu koko vartaloa hyödyntäen, sillä tarkan jäljen aikaansaaminen on vielä haastavaa käden motoriikan kehittymättömyyden vuoksi. Pienten lasten kanssa onkin perusteltua käyttää materiaaleja, joista saa helposti jälkeä aikaiseksi, jolloin lapsi voi keskittyä itse ilmaisuun (Hakkola ym. 1990: 63).

3.3 Kuvan tarkastelu

Usein kuvataidekasvatus mielletään aktiiviseksi tekemiseksi, maalaamiseksi, muovailuksi. Kuvataidekasvatus on myös kuvan tarkastelua, kuvanlukutaitoa ja esteettisiä elämyksiä. Lapsen taiteellisessa kasvatuksessa kuvien tarkastelu voidaan kuitenkin nähdä yhtä tärkeänä kuin kuvien tekemisen (Rusanen & Torkki 2009: 94).

Kasvattajien tehtävänä on ohjata lapsia näkemään sekä havainnoimaan ympäristönsä kauneutta (Hakkola ym. 1990: 58). Kehittämällä kykyä nähdä, luodaan edellytyksiä syventää ja laajentaa tietoa maailmasta (Salminen 1978: 218). Kuvat myös kiehtovat pieniäkin lapsia ja lapsille tulisikin tarjota monipuolisia kuvia tarkasteltavaksi (Rusanen & Torkki 2001: 94–95; Hakkola ym. 1990: 147–148). Pienet lapset ovat laajasti kiinnostuneet erilaisista kuvista aina abstrakteista esittäviin. Taiteen äärellä omista kokemuksista keskustelemalla lapsi oppii myös ilmaisemaan arvostuksiaan ja mieltymyksiään. (Rusanen 2009: 94–50.)

4 Aiempi tutkimus

Tutkimuksen innoittajakin toimineessa Karvin (Repo ym. 2019) tutkimuksessa tutkittiin varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden toteutumista pääkaupunkiseudun varhaiskasvatuseräyksissä, mukaan lukien perhepäivähoito. Tutkimuksessa selvisi muun muassa se, että kyselyyn vastanneissa pääkaupunkiseudun varhaiskasvatusryhmissä noin 65 % oli suunniteltua ja ohjattua kuvataidetoimintaa viikoittain tai useammin. Esimerkkeinä kyselyssä kuvataidekasvatuksesta toimi maalaaminen, piirtäminen, näyttelyt ja multimediaesitykset. Alle puolen vastaajista mukaan ryhmässä on päivittäin vapaassa käytössä taiteellista ilmaisua mahdollistavaa välineistöä. Tutkimuksessa tuotiin myös ilmi

haasteet erityisesti alle kolmevuotiaiden ryhmissä ja lasten ikä koettiin esteeksi taiteellisen kokemisen ja ilmaisun toteuttamiselle osassa vastanneista ryhmistä. Myös aikuisten vähyys suhteessa lasten tuen tarpeeseen toimintaa toteutettaessa mainittiin. Aikuisen merkitys toiminnan mahdollistajana korostuikin muun muassa Ryhäsen (2016) tutkimuksessa. Pienille lapsille monet materiaalit, tekniikat ja kokemukset ovat uusia ja uusien asioiden oppimiseen ja käsittelemiseen voi tarvita aikuisen tukea enemmän kuin tuttujen asioiden.

Reunamo (2010) on tutkinut varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden taiteellisen ilmaisun teemoja sekä mitä hänen esittelemän neljä taiteellisen ilmaisun ulottuvuutta kertoo taidekasvatuksen orientaatioista Helsingin kaupungin varhaiskasvatuksen henkilöstön näkemyksien pohjalta. Nuo neljä taiteellisen ilmaisun ulottuvuutta ovat harmoninen, kaottinen, tavoiteorientoitunut ja luova ulottuvuus. Materiaalissa nousi esille lasten luovia projekteja rajoittavaksi tekijäksi myös Karvin (Repo ym. 2019) tavoin lasten ikä, mutta tarkennetusti erot ryhmän lasten ikärakenteessa ja taidoissa.

Alle kolmevuotiaiden ryhmissä lasten taitotason erot voivat olla hyvinkin suuria, sillä tuossa ikävaiheessa kehitys on erityisen nopeaa. Tämä saattaa olla taustalla myös Karvin (Repo ym. 2019) tutkimuksen tuloksissa, jossa korostui lapsen iän merkitys taidekasvatuksen haastavuudessa. Suurimmaksi haasteeksi Reunamon (2010) tutkimuksessa todettiin kuitenkin päivittäinen aikataulu, suunniteltu ohjelma ja päivittäisten rutiinien aikaa vievyys. Perushoitotehtävät kuten vessatoiminnot, ruokailu, pukeutuminen ja päiväunet vievät enemmän aikaa muulta toiminnalta pienempien ryhmässä. Esimerkiksi esi-koululaiset ovat kaksivuotiaisiin verrattuna omatoimisempia ja ripeämpiä sekä nukkuvat harvemmin, vähemmän tai eivät ollenkaan päiväunia. Näin ollen ohjatulle ja vapaalle toiminnalle (muun muassa kuvataiteelle) jää enemmän aikaa.

5 Opinnäytetyön toteutus

Toteutin tämän opinnäytetyön toiminnallisena opinnäytetyönä. Toiminnallisella opinnäytetyöllä tarkoitetaan vaihtoehtoista tapaa toteuttaa ammattikorkeakoulun opinnäytetyö, jonka tavoitteena on käytännön toiminnan ohjeistaminen, opastaminen, toiminnan järjestäminen tai järjeistäminen. Lopputuloksena voi olla ammattialasta riippuen ammatilliseen käyttöön suunnattu ohje, ohjeistus tai opastus esimerkiksi kirjan, kansion, vihkon tai portfolion muodossa. Olennaista toiminnallisen opinnäytetyön toteutuksessa on käy-

tännönen toteutuksen ja sen raportoinnin yhdistäminen tutkimusviestinnän keinoin. Toiminnallisen opinnäytetyön on oltava työelämälähtöinen, käytännönläheinen sekä tutkimuksellisella asenteella toteutettu. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9–10.)

Päädyin valitsemaan toteutustavaksi juuri toiminnallisen opinnäytetyön, sillä halusin saada aikaiseksi jotain alaa hyödyttävää. Toiminnallisella opinnäytetyöllä oli myös mahdollista saavuttaa tavoitteeni kuvataidekasvatuksen lisäämisestä alle kolmevuotiaiden ryhmässä ainakin yhden varhaiskasvatussyksikön kohdalla. Opinnäytetyön toteuttaminen tällä tavoin tuki myös omaa ammatillista kehitystäni, sillä jouduin pohtimaan pedagogisesti perusteluja ideoita laadukkaan varhaiskasvatuksen toteuttamiseksi.

5.1 Opinnäytetyön ideointi

Ajatus opinnäytetyön toteuttamiseen alle kolmevuotiaiden varhaiskasvatuksen kuvataidekasvatuksesta lähti jo aikaisessa vaiheessa opintojani omasta kiinnostuksestani kuvataidekasvatukseen sekä kokemuksestani pienten ryhmässä työskentelystä. Kiinnostus aiheeseen syveni tutustuttuani Karvin (Repo ym. 2019) raporttiin varhaiskasvatuksen laadusta. Ensimmäinen suunnitelmani oli toteuttaa laadullinen haastattelututkimus, mutta opinnäytetyöseminaarien aikana heräsi ajatus toiminnallisesta opinnäytetyöstä.

Tiedän kokemuksesta, että useat varhaiskasvatuksessa työskentelevät hakevat ideoita esimerkiksi alan ammattilaisten Facebook-ryhmistä sekä vaihtelevilta internetsivustoilta. Esimerkiksi Varhaiskasvattajan materiaalipankki -sivulla Facebookissa on tätä opinnäytetyötä kirjoittaessani noin 53 000 jäsentä. Olen kuitenkin kokenut, että tämänkaltaisissa palveluissa pedagoginen keskustelu ja ideoiden tavoitteiden avaaminen jää vähäiseksi. Usein näkee vielä tänäkin päivänä malliaskartelua, jossa lopputuloksena on enemmän tai vähemmän samanlainen työ jokaisella ryhmän lapsella. Tämän vuoksi halusin tähän materiaalipakettiin liittää jokaisen osuuden kohdalle ideoiden takana vaikuttavaa teoriatietoa. Tavoitteena on näin ollen myös kannustaa materiaalin käyttäjiä toteuttamaan omiakin ideoitaan ryhmän lasten tarpeista lähtien ja vahvistaa heidän tietotaitoaan pienten lasten kuvataidekasvatuksesta, sekä kannustaa oppimaan lisää. Ideoiden tavoitteena oli myös olla tarpeeksi avoimia, jotta niitä voidaan hyödyntää monenlaisissa projekteissa ja näin ollen huomioida lasten osallisuus.

Alkuperäisesti suunnittelin itse toteuttavani ohjaustuokioita materiaalin pohjalta testatakseni niiden toimivuutta, mutta pitkittyneen koronatilanteen vuoksi en päässyt vierailemaan ryhmässä. Materiaalin sisältöä sekä toimintaideoita arviointiinkin lopulta sähköisellä kyselylomakkeella kyseisen päiväkodin ryhmien opettajien toimesta.

5.2 Materiaalin tuottaminen

Aloitin materiaalin tuottamisen tutustumalla erilaisiin näkemyksiin kuvataidekasvatuksesta sekä eri teorioihin lapsen kuvataiteellisesta kehityksestä. Koin verrattain hankalaksi löytää tutkimustietoa, joka käsittelisi erityisesti päiväkodin pienimpien lasten kuvataiteellista kehitystä tai kokemuksia kuvataidekasvatuksesta alle kolmevuotiaiden parissa.

Erilaisia materiaaleja tutkittuani päätin valita materiaalini pohjaksi Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus 2018) määrittelemät tavoitteet kuvalliselle ilmaisulle varhaiskasvatuksessa, sillä ne ovat toimintaamme velvoittavasti ohjaavia. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteista sekä muista opinnäytetyön teoriaosuudessa esittelemistäni materiaaleista nostin kolme yleisesti esiintynyttä pääteemaa, joiden pohjalta suunnittelin toimintaideoita materiaalipakettiin. Nämä teemat olivat luovuus ja itseilmaisus, välineet ja käsittelytaidot sekä kuvan tarkastelu.

Ideota näihin aihealueisiin hain tutkimalla aikaisempia opinnäytetöitä, selaamalla varhaiskasvatustyöväkijöiden nettisivuja, tutkimalla erilaisia kuvataidekasvatusoppaita sekä erilaisilla sanahauilla netissä. Juttelin myös kollegoideni kanssa heidän kokemuksistaan kuvataidekasvatuksen toteuttamisesta. Halusin materiaalipakettiin mahdollisimman monipuolisia menetelmiä ja eri materiaaleja, sillä halusin osoittaa kuvataidekasvatuksen monipuolisuuden ja mahdollisuuksien kirjon. Pysin kuitenkin huomioimaan materiaalien saavutettavuuden ja helppouden, sillä varhaiskasvatuksessa on yleisesti melko pienet rahalliset resurssit materiaalihankintoihin sekä ajalliset resurssit täysin uusien tekniikoiden opetteluun.

Luovuus ja itseilmaisus -teeman alle kehitin toimintaideat piirtämisen sekä monotypian menetelmiä hyödyntäen. Valitsin nämä menetelmät, jotta pienetkin lapset saisivat toteuttaa aidosti omannäköisiä ja itsetehtyjä töitä. Täysin itsetehty työ vahvistaa lapsen luottamusta omaan kykyihinsä ja tukee lapsen kuvantekemisen taitojen kehittymistä (Hakkola ym. 1991: 48). Avasin tässä kohtaa materiaalipaketissa myös hieman enemmän riimustelun teoriataustaa, sillä usein pienten lasten piirustelut voidaan nähdä merkityksettöminä töherryksinä, vaikka ne toimivat ensiaskeleina kuvalliseen ilmaisuun (Hakkola ym. 1991: 22–23). Luovan tekemisen merkitys korostui liki kaikissa tutkimissani materiaaleissa, joten se toimii kantavana teemana läpi materiaalin.

Välineet ja käsittelytaidot – teemassa korostuu lasten vielä kehittymässä olevat motoriset taidot sekä se, kuinka pieni lapsi kokeilee ja opettelee kaikkea ensimmäistä kertaa. Tähän osioon valitsin menetelmiksi maalauksen, liimaamisen sekä repimisen ja leikkaamisen. Valitsin nämä menetelmät, koska ne kehittävät lasten motoriikkaa monipuolisesti ja näiden tekniikoiden avulla pystyy jatkossa toteuttamaan monenlaisia erilaisia taiteellisia töitä. Tarvittavat materiaalit ovat myös yleisesti käytössä varhaiskasvatuksessa ja helposti saatavilla. Tekniikat ovat helposti muokattavissa helpommiksi tai vaikeammiksi lapsen taitotasot huomioiden, mikä on tärkeää ryhmässä, jonka ikä- ja taitotaso on vaihteleva. Painotin ideoissa itse materiaalien työstämisen ja harjoittelun tärkeyttä esittävän työn tai teemallisen työn aikaansaamisen sijasta, sillä pieni lapsi ei vielä aikuisen tavoin kykene tai edes pyri tuottamaan esittäviä töitä. ”Näköisyys” tai esittävyys eivät myöskään ole ainoita mahdollisia tai toivottavia ilmaisun muotoja, vaikka aikuiset helposti niin ajattelevatkin (Setälä ym. 2012: 39).

Kolmas teema materiaalipaketissa on Kuvan tarkastelu. Tämän osion tavoitteena on herätellä lukijaa näkemään kuvataidekasvatusta monipuolisemmin kuin pelkän konkreettisen tekemisen ja kuvan tuottamisen kautta. Lapsia tulisi varhaiskasvatuksessa kuvallisen tekemisen lisäksi ohjata tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä (Opetushallitus 2018: 43). Lapsi tarvitsee kokemuksia, elämyksiä ja havaintoja työstääkseen niistä kuvia (Hakkola 1991: 58). Salminen (1978: 218) toteaaakin, että mahdollistamalla lapsille tilanteita kehittää heidän kykyään nähdä luodaan myös edellytyksiä syventää ja laajentaa tietoa maailmasta. Menetelmiksi tähän teemaan valitsin ryhmätilaan rakennetun taidenäyttelyn sekä VTS-menetelmän. Valitsin nämä menetelmät niiden helppouden ja monipuolisuuden vuoksi. Taidenäyttelyn voi pystyttää mistä tahansa lapsia kiinnostavasta tai ajankohtaisesta teemasta kaikille varhaiskasvatuksessa työskenteleville saatavilla olevilla materiaaleilla. VTS-menetelmään olen itse tutustunut ja sitä toteuttanut Jyväskylän taidemuseolla työskennellessäni. Koin menetelmän helpoksi oppia ja äärimmäisen palkitsevaksi eri ikäisten ihmisten kanssa toteutettaessa. Menetelmä vaatii lapsilta jo jonkinasteista puhetaitoa, joten se ei sovellu ryhmän pienimmille.

Useissa lukemissani toiminnallisissa opinnäytetöissä, joissa on tuotettu materiaalia varhaiskasvatukseen, on ideat koottu valmiiksi toimintatuokioiksi ja isommiksi kokonaisuuksiksi. Itse päädyin esittelemään yksittäisiä ideoita suunniteltujen tuokioiden sijaan salliakseni toiminnan vetäjille luovuutta sekä tilaa huomioida ryhmän yksilölliset tarpeet sekä mahdolliset projektit ja teemat. Koen, että pitkä ja yksityiskohtainen tuokiosuunnitelma voisi etenkin pienten ryhmässä aiheuttaa enemmän suorituspainetta kuin innostusta kuvataidekasvatukseen toteuttamiseen. Kuten aikaisemmin mainittu, arjen toiminnot

vievät pienten parissa enemmän aikaa, jolloin ohjatulle toiminnalle jää myös isompien ryhmiin verrattuna lyhyempi aika. Pienten lasten voi myös olla hankala ylläpitää keskittymistä ohjattuun toimintaan pitkiä aikoja.

5.3 Materiaalin ulkoasu

Toteutin materiaalin visuaalisen ulkoasun itselleni jo aikaisemmin tutulla, ilmaisella Canva-sovelluksella. Pyrin materiaalipaketin visuaalisessa ilmeessä selkeyteen ja yksinkertaisuuteen. Halusin materiaalin olevan helposti luettavissa niin sähköisiltä laitteilta kuin tulosteenakin. Käytin visuaalisessa ilmeessä neutraaleja ja rauhallisia värejä, jottei ulkoasu veisi liikaa huomiota itse asialta. Pyrin välttämään turhia kuvia tai koristeellisia fontteja, jotta materiaali pysyisi siistinä ja asiallisena. Tutkin valmiita kuvataidekasvatuksen oppaita ja askartelulehtiä saadakseni mielikuvan siitä, kuinka tämän tyyppiset kirjalliset ohjeet yleisesti kirjoitetaan ja asemoidaan.

Materiaalin kolmelle eri osa-alueelle on oma kansilehti, jossa on avattu sen teoriataustaa. Myös jokaiselle idealle on oma sivu. Kaikki sivut noudattelevat samaa järjestystä ja tyyliä. Otsakkeen alla on lyhyt teoriaosuus. Tämän jälkeen on esitelty ideassa tarvittavat materiaalit luettelona sekä selkeästi sanoitetut ohjeet idean toteuttamiseksi. Materiaalin lopussa on aakkostettu lähdeluettelo. Lähdekirjallisuuteen on viitattu myös teoriaosuuksissa läpi materiaalin.

5.4 Materiaalin arviointi

Työelämäyhteiskumppanini kehitystehtävässäni toimii Helsingin kaupungin varhaiskasvatusyksikkö ja sen alle kolmevuotiaiden lasten ryhmät. Alustava ideani oli käydä itse vierailmassa yksikön ryhmissä ja testaamassa materiaalipakettini ideoita käytännössä. Opinnäytetyötäni suunnitellessani alkuvuodesta 2020 Suomeen levinnyt koronavirusepidemia aiheutti kuitenkin rajoituksia siihen, kuinka ulkopuoliset voivat vierailla päiväkoideissa tai liikkua ryhmien välillä. Helsingin kaupunki ei tällä hetkellä myöntänyt tutkimuslupia lähikontaktissa toteutettaviin opinnäytetöihin. Tämän vuoksi muutin opinnäytetyöni arviointimenetelmän sähköisesti toteutettavaksi kyselylomakkeeksi. Kyselylomakkeessa kysyin pohjatietoina ryhmän lasten ikäjakaumaa sekä nykyistä ohjatun kuvataidetoiminnan määrää. Pyysin kokemuksia materiaalin ideoiden kokeilusta sekä varhaiskasvatuksen kokemuksia ja ajatuksia ideoiden toimivuudesta kyseisessä ikäryhmässä. Jätin kyselyn loppuun mahdollisuuden avoimeen palautteeseen. Jaoin tuottamani materiaalin ryhmissä toimiville varhaiskasvatuksen opettajille, jotka saivat kokeilla ja arvioida sitä

omassa ryhmässään ja raportoida kokemuksistaan sähköisellä lomakkeella. Materiaaliin tutustumiseen annoin aikaa kaksi viikkoa. Sähköisen kyselylomakkeen toteutin Google Forms -alustalla, sillä se oli ilmainen, sekä helppo ja selkeä käyttää. Google Forms -alusta myös mahdollisti anonyymin kyselyiden keräämisen henkilökohtaisten linkkien kautta. Linkit kyselyihin jaoin sähköpostin kautta.

Kyselyyn vastasi varhaiskasvatuksen opettajat kolmesta ryhmästä, joiden ikärakenteet vaihtelivat yksivuotiaista kolmevuotiaisiin. Kyselyn vastausten mukaan tällä hetkellä kaikissa ryhmissä toteutetaan ohjattua kuvataidekasvatusta vähintään 1–3 kertaa kuukaudessa, yhdessä ryhmässä kerran viikossa tai useammin. Kaikki ryhmät olivat tutustuneet lähetettyyn materiaaliin, mutta valitettavasti yksikään ryhmä ei ollut ehtinyt kokeilla ideoita käytännössä ryhmänsä kanssa. Jokainen ryhmä kuitenkin koki kaikki tai ainakin osan ideoista mahdollisiksi toteuttaa omassa ryhmässään. Yksi ryhmistä koki, että heidän ryhmässään leikkaaminen ja repiminen eivät vielä onnistu ilman aikuisen suurta apua, jolloin teokset eivät olisi lapsien itsensä tekemiä. Tästä syystä Lasitaidetta-idea ei heidän ryhmässään onnistuisi.

Kaikki ryhmät kokivat materiaalipaketin ideat pedagogisesti perustelluiksi. Jokainen ryhmä koki, että he saivat materiaalista uusia ideoita inspiraatiota. Useampia ideoita aiotaan kokeilla myöhemmin. Materiaali on myös herättänyt laajemmin erään vastaajan ajatuksia taidekasvatuksesta. Avoimessa palautteessa todettiin materiaalin olleen jäsenykseltään sekä ohjeiltaan selkeä. Materiaali oli myös antanut uusia ideoita kuvataidekasvatukseen. Erityisen kiinnostaviksi ideoiksi nostettiin lelumaalaus sekä monotypia. Vastaajien mukaan materiaali kannustaa avarakatseiseen materiaalien käyttöön. Ideat jättävät myös tilaa omalle luovuudelle ja jatkotyöstölle.

6 Eettiset kysymykset

Jotta opinnäytetyö voisi olla luotettava ja eettisesti hyväksyttävä, tulee sen olla hyvän tieteellisen käytännön mukainen. Tämä tarkoittaa rehellisyyttä ja huolellisuutta, tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisia ja eettisesti kestäviä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmien käyttöä, huolellisia ja asianmukaisia viittauskäytäntöjä, tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten mukaista suunnittelua, toteuttamista ja raportointia, tutkimusluvan hankintaa, tutkimuksen eri osapuolien oikeuksista, velvollisuuksista ja vastuista sopiminen sekä rahoituslähteiden sekä muiden tutkimukselle merkityksellisten sidonnaisuuksien ilmoittaminen asianosaisille. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2016:6). Sitoudun tässä opinnäytetyössäni noudattamaan hyvää tieteellistä käytäntöä.

Helsingin kaupunki edellyttää tutkimuslupaa kaikkiin kasvatukseen ja koulutuksen toimialalla tehtäviin tutkimuksiin, opinnäytteisiin ja selvityksiin, joissa kerätään tai käsitellään toimialan asiakkaita, oppilaita, opiskelijoita tai henkilökuntaa koskevia tietoja riippumatta siitä, millä menetelmällä aineisto hankitaan. Tutkimuslupa vaaditaan myös toiminnallisiin tutkimuksiin ja kehittämishankkeisiin, joista syntyy tutkimuksellinen raportti, jollainen tämä opinnäytetyöni on. Hain tutkimusluvan syksyllä 2021 opinnäytetyöni arviointiosioon, jossa kysyin sähköisellä lomakkeella Helsingin kaupungin varhaiskasvatuksen opettajien mielipiteitä ja kokemuksia toteuttamastani materiaalipaketista. Tutkimuslupa on myönnetty 8.11.2021.

Tutkimuksessa huomioidaan haastateltavien anonymiteetti kaikissa vaiheissa eikä osallisena olevista varhaiskasvatuksen työntekijöistä tai ryhmistä kerätä tutkimuksen kannalta tarpeettomia tunnistetietoja. Kerätyt tiedot säilytetään tutkimuksen toteuttajan hallussa sähköisesti opinnäytetyön valmistumiseen saakka, jonka jälkeen ne poistetaan.

7 Pohdinta

Opinnäytetyöni tavoitteena oli toteuttaa käytännönläheinen, mutta teoreettisesti perustellut materiaalipaketti varhaiskasvatukseen alle kolmevuotiaiden kuvataidekasvatuksesta, joka motivoisi lisäämään kuvataidekasvatuksen määrää ryhmissä. Koen, että toteuttamani materiaalipaketti vastaa tähän tavoitteeseen ja myös varhaiskasvatuksen opettajilta keräämäni palaute oli positiivista ja tuki omaa kokemustani. Aiheena kuvataidekasvatus on laaja ja valmista materiaalia erityisesti päiväkotien pienimmille on suhteessa muihin ikäluokkiin vähän. Koen siis, että opinnäytetyölleni oli tarvetta. Aiheen laajuudesta johtuen olisin voinut rajata opinnäytetyötäni enemmän koskemaan vain jotakin tiettyä näkökulmaa tai kuvataidekasvatuksen osa-aluetta. Tavoitteenani oli kuitenkin myös yleisesti kannustaa lisäämään kuvataidekasvatusta alle kolmevuotiaiden ryhmässä, joka liian suppealla aiheen rajauksella ei välttämättä olisi toteutunut. Laaja aihe toi vaikeuksia erityisesti teoriaosuuden suhteen ja koin hyvin haastavaksi kirjoittaa riittävästi työni taustalla olevaa teoriaa uppoutumatta siihen liikaa. Tästä syystä koen, että opinnäytetyöni teoriaosuus jäi liian suppeaksi ja hajanaiseksi.

Opinnäytetyöni toteutukseen toi haasteita vallitseva koronaepidemia, jonka vuoksi yhteydenpito niin opinnäytetyön ohjaajiin kuin työelämäyhteistyökumppaniinkin toteutui

pääsääntöisesti etäyhteyksin, puhelimitse ja sähköpostitse. Helsingin kaupungin asettamien rajoitusten vuoksi en myöskään päässyt itse toteuttamaan ja testaamaan materiaalipaketin ideoita ryhmiin. Koen, että sähköinen kysely ryhmissä työskenteleville varhaiskasvatuksen opettajille oli kuitenkin riittävä tapa arvioida materiaalia. Palautekyselylle olisi pitänyt kuitenkin antaa huomattavasti enemmän aikaa, jotta ideoita olisi päästy kokeilemaan käytännössä kiireisen varhaiskasvatusarjen keskellä. Materiaalin keräys ajoittui myös erityisen kiireiseen aikaan ennen joulua, joka olisi pitänyt huomioida aikataulutuksessa. Materiaalin olisi myös voinut lähettää arvioitavaksi useampiin eri päiväkoteihin, jolloin kokemuksia olisi tullut erilaisista ryhmistä ja tätä kautta myös kritiikkiä tai rakentavaa palautetta, jonka pohjalta kehittää materiaalia eteenpäin. Tällöin materiaali olisi helposti päässyt myös useamman ryhmän käyttöön.

Työskentely itselle tärkeän ja mielenkiintoisen aiheen parissa oli innostavaa ja motivoivaa sekä toi uusia ideoita tulevaisuutta ajatellen omaankin työhöni. Koen oppineeni opinnäytetyöprojektin aikana paljon niin kuvataidekasvatuksesta kuin toiminnallisen opinnäytetyön toteuttamisestakin. Opinnäytetyöprojekti tuki myös omaa ammatillista kasvua ja syvensi ymmärrystäni pienten lasten pedagogiikasta.

Opinnäytetyöstäni saamani palaute oli positiivista ja kannustavaa mikä kertoo, että tämänkaltaisille materiaaleille olisi käyttöä varhaiskasvatuksessa. Tulevaisuudessakin uskon olevan tilausta etenkin alle kolmevuotiaille suunnatuille materiaaleille niin kuvataidekasvatukseen kuin varhaiskasvatuksen muillekin osa-alueille. Päiväkodin pienimmätkin ansaitsevat laadukasta pedagogista toimintaa ja tähän velvoittaa myös meidän työtämme ohjaavat asiakirjat.

Lähteet

Airaksinen, Jutta & Alenius, Heidi & Mustonen, Kirsi 2018. Lääkärin tekemät ikäkausi-tarkastukset lastenneuvolassa. Lääkärin Käsikirja. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim. Saatavilla verkossa <<https://www.terveysportti.fi/apps/ltk/ykt00658>>. Luettu 28.10.2019.

Ihmisoikeuksien yleismaallinen julistus. 27. artikla. Hyväksytty YK:n yleiskokouksessa 10.12.1948.

Järvilehto, Paavo & Järvilehto, Lauri 2019. Pim! Olet luova. Jyväskylä: Tuuma-kustannus.

Lasten oikeuksien yhteissopimus. 31. artikla. Hyväksytty YK:n yleiskokouksessa 20.11.1989.

Mattila, Antti 2018. Flow-kokemukset. Duodecim Terveyskirjasto. Verkkolähde. <<https://www.terveyskirjasto.fi/ont00907>>. Luettu 20.1.2022.

McClure, Marissa & Tarr, Patricia & Thompson, Christine Marmé & Eckhoff, Anglea 2017. Defining quality in visual art education for young children: Building on the position statement of the Early Childhood Art Educators. Arts Education Policy Review 118: 3. 154–163.

Nurmi, Jari-Erik & Ahonen, Timo & Lyytinen, Heikki & Lyytinen, Paula & Pulkkinen, Lea & Ruoppila, Isto 2015. Ihmisen psykologinen kehitys. E-kirja. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Opetushallitus 2018. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Määräykset ja ohjeet 2018:3a. Helsinki: Opetushallitus.

Pääjoki, Tarja 2020. Lasten taiteellinen toimijuus. Teoksessa Hujala, Eeva & Turja, Leena (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 5. painos. Jyväskylä: Ps-kustannus.

Repo, Laura & Paananen, Maiju & Eskelinen, Mervi & Mattila, Virpi & Lerkkanen, Marja-Kristiina & Gammelgård, Lillemor & Ulvinen, Jyri & Marjanen, Jukka & Kivistö, Anne & Hjelt, Hanna 2019. Varhaiskasvatuksen laatu arjessa. Varhaiskasvatussuunnitelmien toteutuminen päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa. Julkaisut 15: 2019. Tampere: Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Saatavilla <https://karvi.fi/app/uploads/2019/09/KARVI_1519.pdf>. Luettu 27.10.2019.

Repo, Laura & Paananen, Maiju & Eskelinen, Mervi & Mattila, Virpi & Lerkkanen, Marja-Kristiina & Gammelgård, Lillemor & Ulvinen, Jyri & Marjanen, Jukka & Kivistö, Anne & Hjelt, Hanna 2019. Varhaiskasvatuksen laatu arjessa. Varhaiskasvatussuunnitelmien toteutuminen päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa. Julkaisut 15: 2019. Tampere: Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Saatavilla <https://karvi.fi/app/uploads/2019/09/KARVI_1519.pdf>. Luettu 7.12.2021.

Reunamo, Jyrki 2010. The different aspects of art education in early childhood. Teoksessa Heikki Ruismäki & Inkeri Ruokonen (toim.): Rights of the Child to the Arts, Cul-

ture and Creativity. 2nd International Journal of Intercultural Arts Education Conference: Post-Conference Book. Helsinki: Helsingin yliopisto. 71-82. Saatavilla verkossa < <https://www.mv.helsinki.fi/home/reunamo/article/art.pdf>>. Luettu 6.10.2010.

Rusanen, Sinikka & Kuusela, Mirva & Rintakorpi, Kati & Torkki, Kaisa 2014. Musta tuntuu punaiselta. Kuvataiteellinen toiminta varhaisiässä. Helsinki: Lasten keskus ja Kirjapaja Oy.

Rusanen, Sinikka & Torkki, Kaisa 2001. Mistä on lapsen kuvat tehty. Teoksessa Karpinen, Seija & Puurula, Arja & Ruokonen, Inkeri (toim.) Taiteen ja leikin lumous. 4–8-vuotiaiden lasten taito- ja taidekasvatus. Helsinki: FINN-LECTURA.

Rusanen, Sinikka 2009. Lapsen kuvista kulttuurin kuviin. Teoksessa Ruokonen, Inkeri & Rusanen, Sinikka & Välimäki, Anna-Leena (toim.). Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa: iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Ryhänen, Liisa 2016. "Se hetki on tärkeä sille lapselle" Varhaiskasvattajien käsityksiä alle kolmevuotiaiden kuvataidekasvatuksesta. Pro gradu -tutkielma. Kasvatustieteiden tiedekunta, varhaiskasvatus. Oulu: Oulun yliopisto.

Salminen, Antero 1978. Kuvaamataito oppilaan esteettisten kokemusten kehittäjänä. Teoksessa Koskinen, Inkeri (toim.) Pääjalkainen. Kuva ja havainto. Taideteollisen korkeakoulun julkaisusarja B77. Helsinki: Taideteollinen korkeakoulu.

Salminen, Antero 1980. Kuvallisen ilmaisun kehityspiirteitä. Teoksessa Koskinen, Inkeri (toim.) Pääjalkainen. Kuva ja havainto. Taideteollisen korkeakoulun julkaisusarja B77. Helsinki: Taideteollinen korkeakoulu.

Setälä, Päivi 2012. Lapsi kuvan takana. Erityisiä piirteitä lasten valokuvailmaisussa. Helsinki: Musta taide.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2016. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkauseräilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje. Helsinki. Saatavilla verkossa <https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf>. Luettu 28.10.2010.

Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta 753/2018. Hyväksytty Helsingissä 23.8.2018.

Vilka, Hanna & Airaksinen, Tiina 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Materiaalipaketti



Taideleikki

Materiaalipaketti alle kolmevuotiaiden kuvataidekasvatukseen

Materiaali on jaettu kolmeen osioon; luovuus ja itseilmaisu, välineet ja käsittelytaidot sekä kuvan tarkastelu. Tässä materiaalissa painotetaan taiteen ja luovuuden itseisarvoa, mutta kasvattajana on myös hyvä huomioida taiteen potentiaali välineenä muulle oppimiselle.

Materiaalissa kantavana teemana ja teoriapohjana toimii alle kolmevuotiaiden lasten kehitys. Pienet lapset tutkivat maailmaa aistiensa varassa uusien elämysten ja kokemusten kautta, siinä missä aikuisten kokemuksia värittää jo opittu tieto ja aikaisemmat kokemukset (Pääjoki 2020, 111). Tähän viittaa myös materiaalin nimi, "Taideleikki". Lapsille leikki on luontainen tapa olla ja oppia, joten taidekasvatustakin voi lähestyä leikin kautta.

Teea Ovaskainen
2021

Luovuus ja itseilmaisu

Luovuuden kehittämisessä lopputuloksen sijaan korostuu taiteen tekemisen prosessi sekä kiireetön aika tutkia ja rakentaa omannäköisiä teoksia (Rusanen 2009, 49). Maalaaminen voi olla lapselle leikkiä, mutta lopullisella teoksella ei välttämättä ole niin suurta arvoa (Pääjoki 2020, 113). Lapsen ja aikuisen näkemykset estetiikasta eivät myöskään välttämättä aina kohtaa. Aikuinen usein tavoittelee totuttuja esittämisen tapoja siinä missä lapsi tarkastelee ympäröivää maailmaa avoimemmin, sillä kaikki on hänelle uutta (Pääjoki 2020, 110–113). Tämän vuoksi luovassa toiminnassa onkin perusteltua antaa lapsille vapaus tutkia, luoda ja toteuttaa itseään ilman liian tarkkoja, aikuisen määrittämiä rajoja. Luovassa kuvataidetoiminnassa on myös olennaista niin sanottu flow-kokemus (Rusanen, Kuusela & Rintakorpi 2014). Flow-kokemuksella tarkoitetaan tilaa, jossa henkilö syventyy ja keskittyy tekemiseen niin, että aika ja paikka voi unohtua. Flow-kokemukset on liitetty useissa tutkimuksissa onnellisuuteen. Saavuttaakseen flow-tilan on tehtävän vaatimuksien oltava suhteessa henkilön taitoihin. (Mattila 2018.)

Luovuus ja itseilmaisu

Riimustelu

Pieni lapsi ei kynän, siveltimen tai liidun käteen saatuaan ensimmäiseksi pyri esittävään kuvaan. Hän tutkii aikaansaamaansa jälkeä, hakee erilaisia muotoja ja harjoittelee välineen hallintaa. Aikuisen silmiin tämä saattaa näyttää turhalta sotkemiselta, mutta lapselle se on ensiaskelia kuvalliseen ilmaisuun. (Hakkola, Laitinen & Ovaska-Airasmaa 1991, 22–23). Rhonda Kellogg (Setälä 2012, 38) mukaan lapsen ensisijainen tavoite piirtäessä onkin etsiä esteettisesti kiinnostava jälki, kuin yrittää piirtää kohteita tai tapahtumia. Lapsia kiinnostaa omien liikkeiden hahmottaminen sekä mahdollisuus vaikuttaa ympäristöön (Salminen 1980, 36). Aikuisten ei myöskään tulisi vaatia pieniä lapsia nimeämään riimustelujaan – esittävyys tulee aikanaan itsestään (Hakkola ym. 1991, 64).

Materiaalit

Saatavilla olevia piirustusvälineitä (esim. tussi, vahaliitu, lyijykynä, värikynä, pastelliliitu)

Kestävää paperia

Maalarinteippiä

Kiinnitä paperi hyvin alustaan maalarinteipillä ja tarvittaessa suojaa ympäristö. Tarjoa lapselle tutkittavaksi eri piirustusvälineitä muutama kerrallaan. Anna lapselle vapaus tutkia välineitä ja etsiä tapoja käyttää niitä erilaisten jälkien aikaansaamiseksi. Lopuksi voitte yhdessä tutkia teosta. Ei ole tarpeen yrittää etsiä kuvasta esittävyttä, mutta voitte yhdessä ihmetellä, kuinka eri värit tai välineiden jälki on sekoittunut tai kuinka erilaisia jälkiä voi saada samalla välineellä (esim. paksu ja ohut viiva, tumma tai haalea jälki).

Luovuus ja itseilmaisu

Monotypia

Monotypia on painantatekniikka, jossa eri materiaaleista valmistetulle levyllä maalataan tai pyyhitään levitettyä maalikerrosta luoden haluttu kuvio ja painamalla se paperille tai muulle materiaalille (Hakkola 1990, 129). Tässä hyödynnämme helposti saatavilla olevia materiaaleja, mutta erilaisia materiaaleja kannattaa toki kokeilla. Folio on lapsille kenties vieras materiaali ja sen kiiltävä, viileä pinta on mielenkiintoinen aistielämys.

Tarvitset

Pullovärejä
Telan
Pumpulipuikkoja
Foliota
jämäkkää pahvia
Liimaa
Paperia

Liimatkaa pala foliota jämäkälle pahville. Tämä mahdollistaa folion helpomman käsittelyn. Liiman kuivuttua levittäkää telalla ohut kerros maalia tai maaleja folion päälle. Tämän jälkeen lapsi saa alkaa pumpulipuikolla pyykimään maalia pois folion päältä tehden erilaisia kuvioita. Kun hän on valmis, painetaan foliopaperi vasten tarkoitukseen varattua paperia. Mikäli maali ehtii kuivahtaa folioon, voi sen pintaa sumuttaa kevyesti sumutepullolla ennen painamista. Foliopahvin voi pyyhkiä puhtaaksi ja tehdä uuden painannan. Voitte myös yhdessä ideoida, millä muulla välineillä maaliin voisi tehdä kuvioita. On kuitenkin huomioitava, että terävät esineet lasten käytössä voivat rikkoa folion pinnan.

Välineet ja käsittelytaidot

Pienten lasten hienomotoriset taidot ovat vielä kehittymässä ja tarkka työskentely pienillä välineillä on haastavaa. Lapsen motoriikka kehittyy kokonaisvaltaisista, koko vartalon liikkeistä kohti eriytyneempiä, tarkempia liikkeitä (Nurmi, Ahonen, Lyytinen H., Lyytinen P. & Pulkkinen & Ruoppila 2015, 28). Lapset nauttivat koko kehonsa käyttämisestä luovassa työskentelyssä ja usein onkin tarkoituksenmukaista mahdollistaa työskentely lattialla tai seisten tuolissa istumisen sijaan. Tällöin lapsi pystyy työskentelemään vapaammin ja huomioiden oman kehitysvaiheensa rajoitteet.

Pienenkin lapsen kanssa voi kuitenkin alkaa harjoittelemaan eri materiaalien ja välineiden käyttöä. Tämä harjoittaa lasten hienomotorisia taitoja sekä myöhemmissä vaiheissa mahdollistaa lapsille monipuolisempia keinoja itseilmaisuun. Eri materiaalien hyödyntäminen tarjoaa myös lapsille vaihtelevia aistikokemuksia ja voi kannustaa myös muuten epämotivoituneita lapsia taiteen tekemisen pariin. Pienten lasten kanssa on perusteltua käyttää materiaaleja, joista saa helposti jälkeä aikaiseksi, jolloin lapsi voi keskittyä itse ilmaisuun (Hakkola ym. 1990, 63).

Välineet ja käsittelytaidot

Lelumaalaus

Sormimaalaamisen ja siveltimen käyttöön siirtymisen välivaiheena voi hyödyntää maalaamista lapselle jo aikaisemmin tutuilla välineillä. Sivellin vaatii jo melko kehittyneitä hienomotorisia taitoja ja sen käyttö voi haastavuudessaan olla lapselle epämotivoivaa. Lapselle jo tuttujen lelujen hyödyntäminen maalausvälineenä voikin sen sijaan motivoida tutustumaan maalauksen saloihin. Lelumaalauksessa voi käyttää mitä vain lapselle tuttuja, helposti puhdistettavia leluja tai välineitä.

Tarvitset

Kankaan, jätösäkkejä tai muun tavan suojata pinnat

Sormivärejä

Lautanen tai muu laakea astia maaleille

Lapsille tuttuja ja mieleisiä leluja (esim. pikkuautot)

Kestävää paperia

Teippiä

Suojaa paperin alla oleva pinta saatavilla olevilla materiaaleilla. Tässä työssä lapselle olisi hyvä antaa liikkumisvapautta, joten paperi on hyvä kiinnittää seinään tai lattiaan. Kiinnitä paperi teipillä huolellisesti kaikilta sivuilta. Laita 1–3 eri väristä maalia lautasille paperin läheisyyteen. Tarjoa lapselle hänelle tuttuja leluja, joilla saa ottaa maalia lautaselta ja levittää paperille. Mikäli maalin ottaminen lautaselta on lapselle vielä liian haastavaa, voi maalia pursottaa myös suoraan paperille, jonka päältä lapsi saa esimerkiksi ajaa pikkuautolla tai juosta ponilelulla.

Välineet ja käsittelytaidot

Liimausleikki

Pieni lapsi ei luovassa työskentelyssään pyri esittävään kuvaan vaan keskittyy tekemiseen ja etsii mieleisiä värejä, muotoja ja kuvioita. Tässä työssä onkin tarkoituksena sallia lapselle vapaata tutkimista ja tekemistä. Työskentelyn lomassa voidaan harjoitella myös nimeämään perusmuotoja ja värejä. Mikäli työ halutaan liittää johonkin ajankohtaiseen teemaan, kasvattaja voi tuki valita tarjolle asetettavien papereiden värit tai muodot sen mukaan. Liian tarkka aiheen rajaaminen ei kuitenkaan tässä työssä ole tarkoituksenmukaista.

Tarvitset

Eri muotoisia ja värisiä paperipaloja

Liimaa

Paperin

Teippiä

Tutkikaa lasten kanssa eri muotoisia ja värisiä paperinpaloja. Paperin lisäksi voidaan hyödyntää myös eri tuntuja materiaaleja, jolloin lapset saa monipuolisempia aistikokemuksia. Tämän jälkeen teippaa paperi pöytään ja aseta muodot lapsen käden ulottuville. Lapsen iästä ja taidoista riippuen lapsi voi joko ensin levittää liimaa ympäri isoa paperia tai jo harjaantuneemmille voi neuvoa liiman levittämistä ensin muotopaperiin. Lapsi saa vapaasti asettaa muodot paperille omavalintaiseen sommitelmaan.

Välineet ja käsittelytaidot

Lasitaidetta

Tässä työssä tutkitaan eri värejä sekä harjoitellaan motorisia taitoja repimisen avulla. Isompien lasten kanssa voidaan hyödyntää myös saksia muotojen leikkaamiseen. Tämän työn voi tehdä myös useammassa vaiheessa, jolloin revittyä tai leikattua materiaalia voi kerätä pidemmältä ajalta. Suosittelen valitsemaan aurinkoisen päivän työn tekemiseen, jotta teos on upeimmillaan.

Tarvitset

Silkkipaperia
Kontaktimuovia
Halutessanne sakset

Tarjoa lapsille silkkipaperia vapaasti silputtavaksi tai halutessanne ohjeistakaa saksien käytössä. Kerätkää silppu talteen. Aseta kontaktimuovi ikkunaan niin, että liimapuoli on sisälle päin. Kiinnitä kontaktimuovi huolellisesti reunoista teipillä tai kontaktimuovilla. Ohjaa lapset painamaan leikattuja tai revittyjä silkkipaperipaloja kontaktimuovin liimapintaan. Kun teos on valmis, voi sen suojata toisella kerroksella kontaktimuovia. Voitte myös yhdessä pohtia, mitä muuta kontaktimuoviin voisi kiinnittää.

Kuvan tarkastelu

Usein kuvataidekasvatus mielletään aktiiviseksi tekemiseksi, maalaamiseksi, muovailuksi. Kuvataidekasvatus on myös kuvan tarkastelua, kuvanlukutaitoa ja esteettisiä elämyksiä. Kasvattajien tehtävä on ohjata lapsia havainnoimaan ja näkemään ympäristöään (Hakkola ym. 1990, 58). Kehittämällä kykyä nähdä, luodaan edellytyksiä syventää ja laajentaa tietoa maailmasta (Salminen 1978, 218).

Kuvat kiehtovat pieniäkin lapsia ja lapsille tulisikin tarjota monipuolisia kuvia tarkasteltavaksi (Rusanen & Torkki 2001, 94-95; Hakkola ym. 1990, 147-148) Hyvälaatuisia kuvia tunnetuista taideteoksista opetuskäyttöön löytyy esimerkiksi verkosta sekä kirjastosta taidekirjoista. Museot usein myös myyvät erilaisia ”taidepakkoja” sekä hyvälaatuisia julisteita taideteoksista.

Kuvan tarkastelu

Taidenäyttely

Lasten kanssa taidenäyttelyssä käynti on hyvä lähtökohta taiteeseen tutustumiselle (Hakkola ym. 1990, 76). Pääkaupunkiseudulla on useita eri museoita ja gallerioita, joissa voi vieraillla. Aina tämä ei kuitenkaan ole mahdollista, jolloin taidetta voi tuoda omaan päiväkotiin.

Tarvitset

Hyvälaatuisia, suuria taidekuvia
(esim. www.kansallisgalleria.fi, www.wikiart.org)
Jokaiselle oma merkki

Aseta taidekuvia ympäri avointa tilaa, jossa on mahdollisimman vähän muita ärsykeitä. Kiertäkää lasten kanssa tarkastelemassa kuvia yhdessä sekä tarjotkaa lapsille myös mahdollisuus kiertää tilassa vapaasti. Tarttukaa avoimesti lapsilta heränneisiin kysymyksiin tai keskustelunaloituksiin. Tarkastelun jälkeen antakaa lapsille merkki, jonka he vievät heitä kiinnostaneen kuvan päälle. Tämän jälkeen voitte keskustella lapsia eniten kiinnostaneista teoksista.

Apukysymyksiä:

Mitä kuvassa tapahtuu?

Ketä kuvassa on?

Mistä kuvassa pidät?

Mitä värejä kuvasta löytyy? Onko värit tummia vai vaaleita?

Onko kuvassa kylmä vai lämmin?

Onko kuva iloinen vai surullinen, herättääkö se muita tunteita?

Kuvan tarkastelu

Keskusteleva kuvan tarkastelu

(Itkonen 2013, 23; VTS Suomi ry n.d.)

Tarvitset

Hyvälaatuinen taidekuva

Luodaan rauhallinen tila ja tilanne muutaman osallistujan kanssa. Otetaan tarkasteluun yksi taidekuva. Kuva voi olla esittävää taidetta tai abstrakti. Ohjataan lapsia tarkastelemaan kuvaa hiljaisuudessa. Tämän jälkeen kasvattaja kysyy, mitä kuvassa on meneillään? Lapsen vastaus toistetaan omin sanoin ja kysytään tarkentavasti, mikä teoksessa saa hänet ajattelemaan näin. Tämän jälkeen toistetaan omin sanoin mitä lapsi on kertonut. Keskustelua voidaan jatkaa kysymällä, mitä muuta voimme kuvasta löytää? Keskustelua jatketaan kaavan mukaan, kunnes uusia ideoita ei enää synny. Kasvattajan tulee välttää arvottamista lasten vastauksia tai tarjoamista omia näkemyksiä. Lopuksi lapsia kiitetään osallistumisesta.

Esimerkki.

Kasvattaja: Mitä tässä kuvassa on meneillään?

Maija: Siinä on kesä

Kasvattaja: Maija sanoo, että tässä kuvassa voisi olla kesä. Mikä tässä kuvassa sinusta näyttää kesältä?

Maija: Tuossa on aurinko ja kesällä paistaa aurinko

Kasvattaja: Maijan mielestä tässä kuvassa voisi olla kesä, koska hän näkee täällä auringon. Kiitos Maija. Mitä muuta me voisimme kuvasta löytää?

Menetelmään voi tutustua tarkemmin osoitteessa <https://vtssuomi.fi/>

Lähteet

Hakkola, Kirsti & Laitinen, Sirkka & Ovaska-Airasmaa, Mirja 1991. Lasten taidekasvatus. Helsinki: Kirjayhtymä.

Ihmisoikeuksien yleismaallinen julistus. 27. artikla. Hyväksytty YK:n yleiskokouksessa 10.12.1948.

Itkonen, Satu 2013. Keskusteleva kuvan katselu. Teoksessa Itkonen, Satu & Utriainen, Anu (toim.) Taidepakka. 60 taidekorttia ja ideavihko. Helsinki: Ateneum taidemuseo. Saatavilla verkossa <https://www.vahvike.fi/sites/default/files/perussivu-pdf/Ateneum_taidepakan_ideavihko.pdf>. Luettu 7.12.2021.

Karppinen, Seija & Puurula, Arja & Ruokonen, Inkeri 2001. Teoksessa Karppinen, Seija & Puurula, Arja & Ruokonen, Inkeri (toim.) Taiteen ja leikin lumous. 4–8-vuotiaiden lasten taito- ja taidekasvatus. Helsinki: FINN-LECTURA.

Mattila, Antti S. 2018. Flow-kokemukset. Terveyskirjasto Duodecim. <<https://www.terveyskirjasto.fi/ont00907>>. Luettu 7.12.2021.

Nurmi, Jari-Erik & Ahonen, Timo & Lyytinen, Heikki & Lyytinen, Paula & Pulkkinen, Lea & Ruoppila, Isto 2015. Ihmisen psykologinen kehitys. E-kirja. Jyväskylän: PS-Kustannus.

Opetushallitus 2018. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Määräykset ja ohjeet 2018:3a. Helsinki: Opetushallitus.

Pääjoki, Tarja 2020. Lasten taiteellinen toimijuus. Teoksessa Hujala, Eeva & Turja, Leena (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 5. painos. Jyväskylä: Ps-kustannus.

Repo, Laura & Paananen, Maiju & Eskelinen, Mervi & Mattila, Virpi & Lerkkanen, Marja-Kristiina & Gammelgård, Lillemor & Ulvinen, Jyri & Marjanen, Jukka & Kivistö, Anne & Hjelt, Hanna 2019. Varhaiskasvatuksen laatu arjessa. Varhaiskasvatussuunnitelmien toteutuminen päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa. Julkaisut 15: 2019. Tampere: Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Saatavilla <https://karvi.fi/app/uploads/2019/09/KARVI_1519.pdf>. Luettu 7.12.2021.

Rusanen, Sinikka & Kuusela, Mirva & Rintakorpi, Kati & Torkki, Kaisa 2014. Musta tuntuu punaiselta: kuvataiteellinen toiminta varhaisiässä. Helsinki : Lasten keskus.

Lähteet

Rusanen, Sinikka & Torkki, Kaisa 2001. Mistä on lasten kuvat tehty. Teoksessa Karppinen, Seija & Puurula, Arja & Ruokonen, Inkeri (toim.) Taiteen ja leikin lumous. 4–8-vuotiaiden lasten taito- ja taidekasvatus. Helsinki: FINN-LECTURA.

Rusanen, Sinikka 2009. Lasten kuvista kulttuurin kuviin. Teoksessa Ruokonen, Inkeri & Rusanen, Sinikka & Välimäki, Anna-Leena (toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Yliopistopaino.

Salminen, Antero 1978. Kuvaamataito oppilaan esteettisten kokemusten kehittäjänä. Teoksessa Koskinen, Inkeri (toim.) Pääjalkainen. Kuva ja havainto. Taideteollisen korkeakoulun julkaisusarja B77. Helsinki: Taideteollinen korkeakoulu.

Salminen, Antero 1980. Kuvallisen ilmaisun kehityspiirteitä. Teoksessa Koskinen, Inkeri (toim.) Pääjalkainen. Kuva ja havainto. Taideteollisen korkeakoulun julkaisusarja B77. Helsinki: Taideteollinen korkeakoulu.

Setälä, Päivi 2012. Lapsi kuvan takana. Erityisiä piirteitä lasten valokuvailmaisussa. Helsinki: Musta taide.

VTS Suomi Ry n.d. Mikä on VTS-menetelmä? Verkkosivu. <<https://vtssuomi.fi/vts-tietoa/mika-on-vts-menetelma/>>. Luettu 7.12.2021.

Lukijalle

Tämä materiaali on toteutettu osana opinnäytetyötä Metropolia Ammattikorkeakouluun. Materiaali on tarkoitettu alle kolmevuotiaiden varhaiskasvatuksen parissa työskenteleville tueksi ja inspiraatioksi monipuolisen kuvataidekasvatuksen toteuttamiseen.

Opinnäytetyöni ja tämän materiaalipaketin innoittajana on toiminut Karvin (Repo, Paananen, Eskelinen, Mattila, Lerkkanen, Gammelgård, Ulvinen, Marjanen, Kivistö & Hjelt, 2019) tutkimus, jossa tutkittiin varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden toteutumista pääkaupunkiseudun varhaiskasvatusyksiköissä. Tutkimuksessa selvisi muun muassa se, että kyselyyn vastanneissa pääkaupunkiseudun varhaiskasvatusryhmissä vain noin 65% oli suunniteltua ja ohjattua kuvataidetoimintaa viikoittain tai useammin. Vain alle puolen vastaajista mukaan ryhmässä on päivittäin vapaassa käytössä taiteellista ilmaisua mahdollistavaa välineistöä. Tutkimuksessa tuotiin myös ilmi haasteet erityisesti alle kolmevuotiaiden ryhmissä ja lasten ikä koettiin esteeksi taiteellisen kokemisen ja ilmaisun toteuttamiselle osassa vastanneista ryhmistä.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (Opetushallitus, 2018) velvoittavat meitä kuitenkin tarjoamaan lapsille monipuolisia menetelmiä kuvataiteelliseen ilmaisuun ja kokemuksiin ikään katsomatta. Ihmisen oikeus taiteisiin on määritelty myös Ihmisoikeuksien yleismaallisessa julistuksessa (27.artikla).

Tämän materiaalin avulla toivonkin tarjoavani käytännön ideoita ja innostusta toteuttaa kuvataidekasvatusta myös päiväkodin pienempien lasten kanssa. Materiaali sisältää teorian pohjalta kehitettyjä käytännön ideoita, joilla tukea alle kolmevuotiaiden kuvataiteellista kehitystä.